

Ілона Юрчишин

Аспірантка, Асистентка катедри англійської філології
Львівський національний університет імені Івана Франка
Львів, Україна
ORCID ID 0000-0002-7775-0761
Ilona.Yurchyshyn@lnu.edu.ua

Олеся Татаровська

Доцентка катедри англійської філології
Львівський національний університет імені Івана Франка,
Львів, Україна
ORCID ID 0000-0001-9175-2774
olesya.tatarovska@lnu.edu.ua

ПОДВІЙНЕ ЗАПЕРЕЧЕННЯ В АНГЛІЙСЬКІЙ. ПРИЧИНИ ВЖИВАННЯ МОВЦЕМ, СПРИЙНЯТТЯ СЛУХАЧЕМ, ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ КОМУНІКАЦІЇ

Дослідження спрямоване на окреслення категорії подвійного заперечення в англійській мові та переосмислення класичного розуміння цієї конструкції. Стаття окреслює можливі переваги від вживання даної конструкції та можливі проблеми, які воно може створювати в комунікації. Автори поєднують прагматичні та психолінгвістичні підходи до даної граматичної конструкції, наводяться приклади причин, які могли спонукати до використання даної конструкції та причин непорозуміння через втрату значення у процесі комунікації. Аналіз даної конструкції з точки зору мовця та слухача дає можливість зрозуміти логіку та схильність англійської мови до подвійного заперечення так само, як штучний вплив латинської мови на зникнення унікальної конструкції в англійській граматиці. В майбутньому воно може бути базою для доведення стандартності даної конструкції.

Ключові слова: подвійне заперечення; прагматика; психолінгвістика; мовець; слухач; сприйняття.

1. ВСТУП

Сучасна англомова терміносистема екомаркетингу – це система, що підпорядковується У 2018 США обурило саміт Дональда Трампа у Гельсінкі та його “Double negatives mistake”. 23 липня BBC опублікувало статтю із назвою “What you shouldn't not know about double negatives”, у якій вони обговорюють намагання колишнього президента виправити його помилку. Після того, як Центральне Розвідувальне Управління США звинуватило Росію у втручанні у вибори президента, Дональда Трампа запитали, що він думає з цього приводу. І його відповідь була наступною: “President Putin says it's not Russia. I don't see any reason why it would be”, але після шаленого несхвалення з боку власного населення, він виправдав себе за допомогою подвійного заперечення та пояснив, що це була просто обмовка, насправді він хотів сказати наступне: “President Putin says it's not Russia. I don't see any reason why it wouldn't be”.

Вищенаведений приклад ще раз доводить, чому подвійне заперечення потрібно вивчати у парадигмі саме прагматики, адже саме вона пояснює різницю між тим, що мовець задумав та що слухач зрозумів.

Чимало лінгвістів вивчали заперечення з точки зору граматизації, полярності та протилежності (Єсперсен (1917), Ларіве (2021)) у синтаксисі та семантиці. Когнітивісти (наприклад, Фоконьє (1987)) просувають ідею, що заперечення створює ментальні простори у нашій свідомості. Інші (М'єстамо (2022)) зацікавлені у запереченні через його функціональні особливості. Це лише доводить наскільки ця категорія залишається невивченою та наскільки багато питань все ще піднімаються стосовно того, чим насправді є категорія заперечення.

Мешлер (2020) вважає, що саме заперечення є найкращим прикладом, який демонструє розбіжність між істинно-умовним значенням та прагматичним неістинно-умовним значенням. Хорн (2017) навпаки фокусується на описовому та метамовному використанні заперечення у прагматиці. Незважаючи на дослідження заперечення в англійській мові та певні упередження носіїв мови до стандартності подвійного заперечення, воно все залишається невивченим. Важко пояснити те, що мовець мав на увазі, коли використовував/ла подвійне заперечення та з якою метою воно було вжите. Також не менш важливим є сприйняття цієї інформації слухачем та можливі проблеми у обробці ПЗ, які призводять до непорозумінь. **Метою** цієї статті є дати відповідь на всі окреслені вище питання.

2. МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У статті використовуються метод дедукції, описовий метод, а також дослідження цілей мовленнєвої поведінки мовця та проблем, що вони можуть виникати (прагматичний аналіз).

3. РЕЗУЛЬТАТИ

Чимало лінгвістів використовують дотепер визначення відомого датчанина Отто Йесперсена: “It seems to be a universal rule in all languages that two negatives make an affirmative, if both are special negatives attached to the same word; this generally happens in this way that not is placed before some word of negative import or containing a negative prefix. All the languages seem to have a common law, that is, two negative makes a positive” (Jespersen, 1917). Такої думки дотримуються більшість носіїв англійської мови.

Сапір (Sapir, 1944) висуває ідею виключеної середини чим повністю заперечує теорію дуалізму. На його думку існують речі не у двох опозиціях, а у трьох – *великий* : *середній* : *малий*; *гарячий* : *теплий* : *холодний*.

1a. *The girl is happy.*

1b. *The girl is not unhappy.*

1c. *The girl is not happy.*

Якщо застосувати його теорію до вищезгаданих прикладів, то чітко видно, що *not unhappy* не має такого сильного забарвлення як *happy*, це лише заперечення від *not happy*, тобто дівчина з цих прикладів знаходиться десь посередині, синонімом краще назвати зовсім іншу сполуку – *She is neither happy nor unhappy*, що чітко доводить, що не завжди 1b речення є синонімом до 1a. Різниця між цими термінами очевидно полягає у категорії прагматики, якщо не логіки. Есперсен (Jespersen, 1917) стверджував, що через те, що це логіка математики, ПЗ не є стандартною одиницею граматики у жодній мові, але це неправильно. Багатьом мовам, як от українська, португальська, французька, грецька, іспанська тощо, притаманні конструкції з ПЗ. У цих мовах ПЗ часто підсилює заперечення. Відомо, що історично англійська також мала таку властивість, і це збережено у багатьох діалектах навіть зараз. То чи не є відсутність заперечення ознакою упередження мовців.

Відомі випадки в англійській мові, коли подвійне заперечення також підсилює заперечення як таке. Наступні речення чітко доводять це: *I am not entirely for that nor against. / I never was, nor ever will be* (Shakespeare – Richard III)

Обидва приклади є стандартною граматиною, вони не є ані діалектними, ані авторськими, це цілком вживана конструкція для англійської мови. Проте з точки зору прагматики, мовець намагався/лась підсилити заперечення, використовуючи різні його типи.

Тоді звідки з’являються ось ці упередження стосовно ПЗ? Історично, до 18 століття, тобто до написання перших книжок з граматики, ПЗ було цілковитою нормою для носіїв. Але вже перші граматики, як от граматика Джеймса Грінвуда чи граматика Роберта Ловза, містять такі цитати: *Two Negatives, or two Adverbs of Denying do in English affirm. / Two negatives in English destroy one another, or are equivalent to an affirmative.*

Причина є саме у тому, що обидві граматики тяжіють до латинської граматики та до того “що краще звучить”. Пізніше такий підхід не витримав нищівної критики. Швидше за все це і є відповіддю на питання чому вони так одразу відкинули використання в англійській

подвійного заперечення, адже у латинській воно не є нормою.

Подвійне заперечення дає мовцеві можливість відмовитись від власних слів, якщо у цьому буде потреба. Таку думку ще в 1966 р. висловив Серайт (Seright, 1966). На його думку, якщо мовець вживає речення *It is not unlikely* замість *It is likely*, мовець залишає за собою певну можливість відступу, якщо у цьому буде потреба, оскільки речення не звучить так однозначно, то і при потребі можна легко забрати свої слова назад і просто від них відмовитись, посилаючись на той факт, що слухач просто не так зрозумів мовця. І справді речення *It is not unlikely* не показує чіткої позиції людини, навпаки заперечує лише *It is not likely*.

Проте це викликає непорозуміння та може бути неправильно трактоване слухачем, оскільки у речення відчувається ухилиння або ж невпевненість мовця. Представники певних професій вдаються до даного методу частіше, ніж інші, залишаючи за собою можливість відходу. Наприклад, політики вдаються до подвійного заперечення частіше, як це зробив Трамп у прикладі, поданому на початку цієї статті.

Подвійне заперечення вживається для того, щоб мовець міг звучати толерантніше і не так прямолінійно. Якщо взяти до уваги наступний діалог, то чітко видно, що мовець просто хотів уникнути прямої образи: *She is unattractive. / She is not unattractive, she just lacks individuality.*

З контексту зрозуміло, що мовець намагався не образити людину, яку обговорюють. Як вже зазначалось вище, ПЗ дає можливість висловити свою думку нейтральніше, ніж заперечення чи ствердження. На думку мовця, дівчина не є непривабливою, але чи було б доцільно казати, що вона приваблива? У цьому випадку, вдаючись до таких применшень, можна виглядати більш ввічливим/ою, але чимало слухачів можуть зовсім не так розпізнати посил, дехто може зрозуміти, що мовцю дівчина насправді сподобалась.

З іншого боку, применшення може бути властиве тій чи іншій культурі більше, оскільки національність має тенденцію до надмірної толерантності. Майкс (Mikes, 1998) жартівливо сказав, що англійці не мають душі, зате у них є применшення. Фаулер і Вінчестер (Fowler & Winchester, 2002) звертає увагу на популярність *not – un прикметників*, і вважає, що це просто ще одна особливість англійців – «Ми маємо вперту національну неприязнь до надто сильних висловів». Collins Cobuilt “Essential English Dictionary” зазначає, що “це звучить наче типове британське применшення”. І навіть Вікіпедія має таку статтю (*Collins Cobuilt Essential English dictionary*, 2014). Подвійне заперечення вживається, щоб заперечити заперечення. Подвійне заперечення неможливо дослідити, якщо не брати до уваги контекст. Деколи мовець не погоджується з попереднім заперечним реченням, як от у наступному: *You are not friendly. / I am not “not friendly”*.

Такий вид заперечення вважається розмовним, проте тільки через це його не можна називати неправильним. У цьому діалозі чітко видно, що відповідач просто хотів заперечити перше речення, але оскільки перше речення вже є запереченим, то вживаються два послідовних заперечення *not*, одне з них заперечує речення як таке, а друге належить до прикметника *friendly*. У такому виді заперечення неабияку роль відіграє наголос, друге *not* завжди наголошене.

- “So what do you think, is Tori connected to that other girl [who was murdered]?”
- Milo’s lie was smooth. “I can’t **say** that, Mr. Giacomo.”
- “But you’re not **not** saying it.” (Kellerman, 2006).

Інтонаційний контур можна розглянути на рисунку:

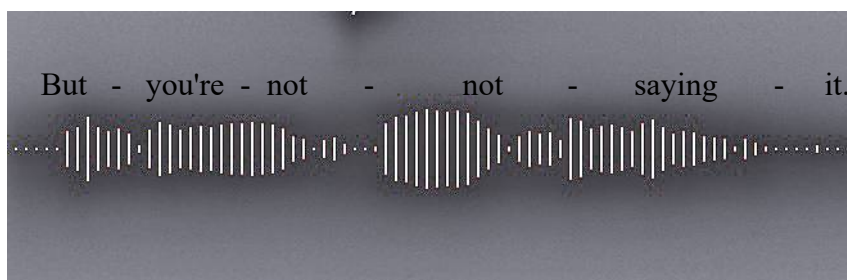

Рис. 1. Інтонаційний контур

На цьому рисунку чітко видно, що наголошується друге *not*, і таким чином зрозуміло, що мовець умисно і свідомо вживає тут подвійне *not*. Таке речення вживається для того, щоб показати, що людина і не стверджує, що Торі був знайомий з вбивцею, але і не заперечує цей факт.

Подвійне заперечення дозволяє мовцю також уникнути відповіді, адже воно лише заперечує попереднє речення і відповідно небагато повідомляє про ставлення мовця до того, що він/вона заперечують.

- You dislike me.

- I don't dislike you.

У цьому випадку чітко видно, що мовець не хоче відповідати на обвинувачення, він/вона хочуть уникнути прямої відповіді. ПЗ тут стає якнайкраще в нагоді, адже воно звучить нейтрально.

Хорн (Horn, 2017) подає такий рисунок:

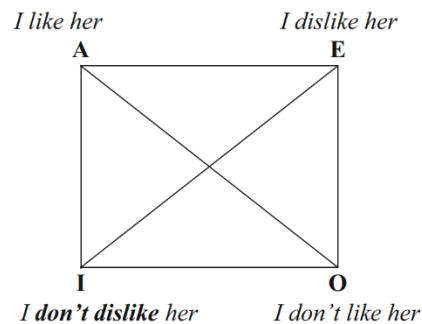

Рис. 2. *Neither-nor gap* (за Horn, 2017)

Він називає це *neither-nor gap*, тобто на його думку тут *I don't dislike her* підпадає під зону байдужості Сапіра (Sapir, 1944), оскільки не висловлює чітку думку мовця.

Психолінгвісти вже довели, що заперечення загалом, у тому числі подвійне та множинне, є складнішим у розумінні для слухача, ніж розповідне речення. Воно вимагає більше розумової активності і відповідно часу. У 2021 р. Ванг, Сун, Тьян та Брейні (Wang, Sun, Tian & Breheny, 2021) за допомогою нейровізуалізації довели, що заперечення провокують підвищену активацію ділянок мозку, які відповідають за розуміння мови і порівняли з тим, як та сама людина реагує на розповідне речення. Дослідження чітко показує набагато більшу активність мозку тоді, коли мовець намагається опрацювати інформацію, яка включає заперечення, натомість мозок реагує набагато менше на сприйняття розповідного речення.

Дослідження проведені вже іншими дослідниками, Дейлом і Дюраном (Dale & Duran, 2011), доводять, що слухачі краще сприймають прості речення і відповідно мозок докладає більше зусиль, щоб зрозуміти підрядні чи сурядні заперечні речення. У цьому ж дослідженні вони показують, що мозок сприймає заперечення набагато швидше, коли воно є у контексті, поодинокі речення вимагають більшого часу для опрацювання і тоді є вища можливість помилок. Також мозок реагує швидше, якщо при промовлянні є інтонація.

Флорес (Flores, 2019) дослідила як люди реагують на подвійне та множинне заперечення і дійшла висновку, що при прочитанні люди витрачають більше часу на подвійне та множинне заперечення, аніж на одиничне. Окрім того їхній мозок потребував більше часу, щоб обробити ПЗ та МЗ і відповідно був високий показник помилковості, оскільки люди витрачали більше часу на ці заперечення та не приділяли достатньо уваги контексту. Вона дійшла висновку, що подвійне заперечення мало вищу ймовірність виникнення помилковості, аніж множинне та одиничне.

У підсумку чітко видно, що складність розуміння ПЗ лежить саме у тому, що мовець використовує його для своїх потреб, а слухач не завжди може це правильно розшифрувати, оскільки мозок обробляє таку інформацію довше і відповідно є велика ймовірність, що

він/вона пропустить контекст, а як вже було вище зазначено, саме контекст є головним у розумінні ПЗ. Це все призводить до помилок.

Наведені вище дослідження показали, яким важливим є контекст для розуміння сказаного. Наприклад, речення *She is not unhappy* створює чимало проблем, адже неможливо одразу зрозуміти хто така “she”, чому вона нещаслива та чому мовець заперечив це речення. Але якщо додати трішки контексту, то стає набагато легше зрозуміти, що саме малось на увазі.

- Look at her! She looks so pale. I think, she is unhappy.

- Nonsense. She's happy, or at least *not unhappy*.

У цьому випадку ймовірність, що слухач нічого не зрозуміє є дуже низькою, також зменшується час на опрацювання цієї інформації.

Не менш важливим є використання інтонації. ПЗ може передавати байдужість, сарказм, применшення, тощо. Як вже зазначалось вище, слухач реагує краще на використання інтонації, тоді зменшується час на опрацювання і вища ймовірність, що слухач зрозуміє мовця. У випадку використання *not-not* заперечення майже неможливо зрозуміти речення, якщо не буде відповідної інтонації.

Невербальні типи комунікації також збільшують ймовірність того, що слухач правильно зрозуміє посил мовця. Жести, міміка та рухи рук значно покращать розуміння.

4. ВИСНОВКИ І НАПРЯМИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Подвійне заперечення отримує замало уваги з боку науковців через те, що все ще існують чимало мовних стереотипів стосовно нього. Розуміння причин його використання в сучасному спілкуванні дозволяє уникнути непорозумін між мовцем та слухачем. Воно справді звучить ввічливіше та дозволяє мовцеві легко відмовитись від своїх слів, якщо у цьому є потреба, адже в більшості випадків воно просто заперечує попереднє заперечення, але не обов'язково стає стверджувальним реченням. Проте саме це і є часом причиною непорозумін між мовцем та слухачем, оскільки слухачу потрібно більше часу на опрацювання заперечення, та ще більше часу для опрацювання подвійного заперечення. Для того, щоб покращити комунікацію варто просто використовувати правильну інтонацію або ж звертати увагу на контекст.

Перспективою подальших досліджень може стати дослідження подвійного (множинного) заперечення в англістиці як функційно-семантичної категорії із врахуванням тексто-вих та дискурсних стратегій, соціальних верств населення. Майбутні розвідки розширять розу-мін-ня феномену подвійного (множинного) заперечення на рівні корпусу текстів й дискурсів різноматичного і різножанрового спрямування, врахо-вуючи попередній системно-функційний досвід, що по-глиб-лює розуміння категорії заперечення як само-достат-ньої макроструктури.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Collins Cobuild Essential English dictionary. Harper Collins Publishers, 2014.
- Dale R., Duran N. D. The cognitive dynamics of negated sentence verification. *Cognitive Science*. 2011. Vol. 35, № 5. P. 983–996. <https://doi.org/10.1111/j.1551-6709.2010.01164.x>
- Flores de-D. I. Processing sentences with multiple negations: Grammatical structures that are perceived as unacceptable. *Frontiers in Psychology*. 2019. 10. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.02346>
- Fowler H. W., Winchester S. A dictionary of modern English usage. Oxford University Press, 2002.
- Horn L. R. Multiple negation in English and other languages. *The Expression of Negation*. 2010. P. 111–148. <https://doi.org/10.1515/9783110219302.111>
- Horn L. Lie-toe-tease: Double negatives and unexcluded middles. *Philosophical Studies*. 2017. Vol. 174, № 1. P. 79–103. <https://doi.org/10.1007/s11098-015-0509-y>
- Jespersen O. Negation in English and other languages. Copenhagen: Høst, 1917.
- Kellerman J. Gone: An Alex Delaware Novel. New York, Ballantine Books, 2006.
- Larrivée P. Turning negative: Micro-steps from negative polarity item to negative-word. *Language Sciences*. 2021. Vol. 85. 101382. <https://doi.org/10.1016/j.langsci.2021.101382>
- Miestamo M. Negation and negatives. *The Oxford Guide to the Uralic Languages*. 2022. P. 924–935. <https://doi.org/10.1093/oso/9780198767664.003.0047>
- Mikes G. How to be an allien. Pearson Education Limited in association with Penguin Books Ltd., 1998.
- MLA. Shakespeare, W, 1564-1616. King Richard III. London ; New York :Methuen, 1981.

- Moeschler J. Negative predicates. *The Oxford Handbook of Negation*. 2020. P. 25–46. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780198830528.013.12>
- Sapir E. Grading, a study in semantics. *Philosophy of Science*. 1944. Vol. 11, № 2. P. 93–116. <https://doi.org/10.1086/286828>
- Seright O. D. Double negatives in standard modern English. *American Speech*. 1966. Vol. 41, № 2. P. 123. <https://doi.org/10.2307/453131>
- Wang S., Sun C., Tian Y., Breheny R. Verifying negative sentences. *Journal of Psycholinguistic Research*. 2021. Vol. 50, № 6. P. 1511–1534. <https://doi.org/10.1007/s10936-021-09798-9>

REFERENCES

- Collins Cobuild Essential English dictionary*. (2014). Harper Collins Publishers.
- Dale, R., & Duran, N. D. (2011). The cognitive dynamics of negated sentence verification. *Cognitive Science*, 35(5), 983–996. <https://doi.org/10.1111/j.1551-6709.2010.01164.x>
- Flores, de-D. I. (2019). Processing sentences with multiple negations: Grammatical structures that are perceived as unacceptable. *Frontiers in Psychology*, 10. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.02346>
- Fowler, H. W., & Winchester, S. (2002). *A dictionary of modern English usage*. Oxford University Press.
- Horn, L. R. (2010). Multiple negation in English and other languages. *The Expression of Negation*, 111–148. <https://doi.org/10.1515/9783110219302.111>
- Horn, L. (2017). Lie-toe-tease: Double negatives and unexcluded middles. *Philosophical Studies*, 174(1), 79–103. <https://doi.org/10.1007/s11098-015-0509-y>
- Jespersen, O. (1917). *Negation in English and other languages*. Copenhagen: Høst
- Kellerman, J. (2006). *Gone: An Alex Delaware Novel*. New York, Ballantine Books.
- Larrivée, P. (2021). Turning negative: Micro-steps from negative polarity item to negative-word. *Language Sciences*, 85, 101382. <https://doi.org/10.1016/j.langsci.2021.101382>
- Miestamo, M. (2022). Negation and negatives. *The Oxford Guide to the Uralic Languages*, 924–935. <https://doi.org/10.1093/oso/9780198767664.003.0047>
- Mikes, G. (1998). *How to be an alien*. Pearson Education Limited in association with Penguin Books Ltd..
- MLA. (1981). *Shakespeare, W, 1564-1616. King Richard III*. London ; New York :Methuen.
- Moeschler, J. (2020). Negative predicates. *The Oxford Handbook of Negation*, 25–46. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780198830528.013.12>
- Sapir, E. (1944). Grading, a study in semantics. *Philosophy of Science*, 11(2), 93–116. <https://doi.org/10.1086/286828>
- Seright, O. D. (1966). Double negatives in standard modern English. *American Speech*, 41(2), 123. <https://doi.org/10.2307/453131>
- Wang, S., Sun, C., Tian, Y., & Breheny, R. (2021). Verifying negative sentences. *Journal of Psycholinguistic Research*, 50(6), 1511–1534. <https://doi.org/10.1007/s10936-021-09798-9>

Iлона Yurchyshyn, Olesya Tatarovska. Double negation in English. Reasons for use by the speaker, perception by the listener, ways of enhancing communication. The research aims at outlining the category of double negation in English and reinterpretation of classical understanding of this construction. The article outlines possible benefits from using the given construction and possible problems, which it may create in communication. The authors combine pragmatical and psycholinguistic approaches to the given grammatical construction, the examples of the reasons are given, which may have contributed to the usage of the given construction and the reasons of misunderstandings because of the loss of meaning in the process of communication. The analysis of the given construction from the point of view of the speaker and the listener gives the opportunity to understand the logic behind it and predisposition of English towards double negation as well as the artificial influence of Lantín over the process of disappearance of the unique construction in English Grammar. In Future it may be the basis to prove the standardness of this construction.

Key words: double negation; pragmatics; psycholinguistics; speaker; listener; perception.

Received: April 30, 2023

Accepted: May 12, 2023